

Pregledni rad

UDK: 821.163.44-94.09Petrović-Njegoš J.

Sofija KALEZIĆ (Podgorica)

Fakultet za crnogorski jezik i književnost – Cetinje

pgstudio@t-com.me

MEMOARI JUTE OD MEKLENBURGA-NOJŠTRELICA PETROVIĆ-NJEGOŠ

Juta od Meklenburga-Nojštrelica (na njemačkom: Jutta von Mecklenburg-Strelitz; Nojštrelc, 1880 – Rim, 1946), ili Milica po prelasku u pravoslavlje, bila je supruga crnogorskog prijestolonasljednika Danila, sina crnogorskog kralja Nikole I Petrovića-Njegoša i kraljice Milene Vukotić Petrović. Taj brak je u početku naišao na mnoga neodobravanja, jer je ona bila katolikinja (anglikanka), ali po prelasku u pravoslavlje, kada je postala Milica, brak je bio odobren od strane crkve.

Kad su u aprilu 1899. godine u Meklenburg-Strelicu novine objavile vijest o vjeridbi princeze Jute s prijestolonasljednikom Danilom, kod građana je pored radosti zbog tog događaja pre-

ovladala radoznalost. Na sjeveru Njemačke gotovo ništa nijesu znali o mladoženji i budućoj domovini mlade. Stoga su novine *Mecklenburg-Strelitzsche Landeszeitung* već u julu 1899. godine, u prilogu povodom vjenčanja prijestolonasljedničkog para izvještavale o divljoj planinskoj zemlji koja se nalazi van vojnih puteva. Posljednji rusko-turski rat i zdravica cara Aleksandra III isturili su Crnu Goru i knjaza Nikolu naglo u prvi plan.

Autorka prof. dr Sofija Kalezić u radu „Memoari Jute od Meklenburga-Nojstrelica Petrović-Njegoš“ analizira tematiku knjige *Memoari jedne njemačke princeze*, objavljenu u izdanju Crnogorske akademije nauka i umjetnosti i Narodnog muzeja Crne Gore u Podgorici, 2019. godine.

Ključne riječi: *nasljeđe, bogatstvo, udaja, Crna Gora, prijestolonasljednik Danilo, izbjeglištvo, smrt*

Princeza Juta i prijestolonasljednik Danilo nijesu imali djece, te je prijesto naslijedio sin princa Mirka – Mihailo, kada je Danilo abdicirao. Mihailo nikada nije postao prijestolonasljednik Crne Gore zato što je došlo do uspostavljanja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, koja je postojala od 1. decembra 1918. do 29. novembra 1945. godine. Svoja sjećanja izložio je u knjizi *Iz mojih memoara*, čije je prvo izdanje u Kanadi (Vindzor, 1961) ostalo gotovo nepoznato, dok je drugo izdanje publikovala Svetigora na Cetinju, 2001. godine.

Princ Mihailo (Podgorica, 1908 – Pariz, 1986) je u memoarima opisao svoju nesrećnu sudbinu jer je, od četiri brata koliko je imao njegov otac, princ Mirko Petrović s Mihailovom majkom Natalijom Konstantinović, u djetinjstvu i ranoj mladosti izgubio sva četiri, njegovo školovanje u Engleskoj, očevu smrt u 38. godini, majku koja se preudala za belgijskog grofa De Dizdela s kojim je dobila dvije kćeri, njegovo zatvaranje u zamak Ajzenberg tokom Drugog svjetskog rata, nedaleko od zloglasne tvrđave Terezin, kapitulaciju Italije, Hitlerovo samoubistvo i završetak rata:

„Predveče, 7. maja 1945. izašli smo u redu iz svoga logora. Komandant i njegovo ljudstvo prisustvovali su ćutke našem izlasku. Ovde treba reći da je nas trista talaca umaklo smrti za dlaku. Krajem aprila naši stražari bili su nam razdelili suhu hranu, vojničke konzerve, jer nam je predstojalo prelaženje u Beneševo, 50 km južno od Praga. Posle rata je ustanovljeno da je postojalo naređenje da nas u tom mestu pobiju bacačima plamena. Srećom, događaji su se tako vrtoglavo zakovitlali, da je ta namera osujećena.“¹ Sa suprugom Ženevjev Prižan iz Bretanje u periodu dok je bio u zatočeništvu, 7. jula 1944. godine, princ Mihailo je dobio sina Nikolu.

¹ Princ Mihailo Petrović: *Iz mojih memoara*, Svetigora, Cetinje, 2001, str. 98.

Princeza Juta je kroz brak povezala važnu njemačku dinastiju s crnogorskom dinastijom Petrović-Njogoš. Umrkla je u izgnanstvu, na dvoru Danilove i Mirkove sestre – Jelene Petrović-Savojske, kraljice Italije.

Naslov knjige *Memoari jedne njemačke princeze* ukazuje na to da je autorka namjeravala da bude objektivna i podijeli sjećanja s pažnjom na detalje iz njemačkog i crnogorskog društvenog života, običaja, dvorskog protokola i ličnih zapažanja. „Berlinskim kongresom 1878. godine“, navodi Stana Marušić, „Crna Gora je dobila međunarodno priznanje i značajno teritorijalno proširenje. Krajem XIX vijeka Crna Gora je poznata, priznata i poštovana. Mlada knjaževina poslije višestoljetnih ratova i izolacije krenula je putem napretka, a knjaz Nikola, poznat kao „tast Evrope“, udajom ćerki stekao je prijateljstva sa poznatim evropskim dvorovima. Danilo je na njima već bio dobro poznat. Otuda je i vijest o njegovoj vjeridbi izazvala veliko interesovanje, tim više jer je njegova izabranica bila lijepa i obrazovana Juta fon Meklenburg-Strelic.“² Autorka teksta dodaje da je na Cetinju tu vijest propratila grmljavina topova s Tablje, brujanje zvona sa svih crkava, sviranje muzike narodne himne i oduševljeno klicanje radosnog naroda.

Juta je napisala svoje memoare ubrzo nakon što je kraljevska porodica Crne Gore otišla u izbjeglištvo 1916. godine, pa je u njima bilježila svoj život od djetinjstva do početka Prvog svjetskog rata. Originalni rukopis bio je u vlasništvu Velikog vojvodskog doma Meklenburg-Strelic. Memoari su publikovani kao dvojezično izdanje na njemačkom i crnogorskom jeziku, a knjigu je na crnogorski prevela dr Neda Donat. Objavljeni su povodom 120 godina od Jutinog i Danilovog vjenčanja, 2019. godine. Sačinjeni su od 24 poglavlja, uz dodatak 110 slika, na kojima su ovjekovječeni prizori iz privatnog i državnog života vladarske porodice.

Memoari princeze Jute su sistematični i hronološki, budući da je u njima opisala širok i buran period od vlastitog djetinjstva do emigracije. Ona opisuje odrastanje u Nojstrelicu i obrazovanje uz guvernante i tutore, te život i putovanja u njemačkim i evropskim krugovima aristokratije (poglavljja: *Djetinjstvo, Raspust, Dvorac Kepšlos, Časovi jahanja, Nojstrelički dvorac, Porodični ručkovi i večere, London, Putovanje za Švajcarsku i povratak u Meklenburg, Sankt Peterburg, Vjeridba, Rastanak s domovinom, Svjetski rat* itd.).

Ženidba princa Italije Vitorija Savoje princezom Jelenom Petrović-Njogoš još više je pobudila interesovanje naroda. Pogledi su ponovo bili uprti ka maloj zemlji, jer je njemačka princeza koja je bila u bliskom srodstvu s većinom evropskih knjaževskih kuća trebalo da se uda za budućeg prijestonasljednika Crne Gore. U godinama koje su uslijedile, stanovnici sjevera

² Stana Marušić: *Juta i zemlja crnih brda*, za izdavača: dr Anastazija Miranović, Narodni muzej Crne Gore/ JU muzeji i galerije Nikšić, II izdanje, Cetinje, 2019, str. 54.

su zbog ove veze saznali više o „zemlji crnih planina“. Princ Danilo, njegov brat Mirko i pripadnici crnogorskog dvora više puta bili su gosti u Nojstrelincu, glavnom gradu velikog vojvodstva Meklenburg-Strelac. Tu se 24. januara 1880. godine kao druga ćerka kasnijeg velikog vojvode Adolfa Fridriha V i njegove supruge Elizabete od Anhalta, rodila Juta.

„Treći april 1899. godine“, navodi Neda Donat, „bio je poseban dan za vladarsku porodicu Petrović i Crnu Goru. Tog dana se prijestolonasljednik Danilo Petrović, najstariji od tri sina knjaza Nikole I Petrovića u Rusiji, u Petersburgu vjerio sa njemačkom princezom Jutom fon Meklenburg-Strelac. U Crnoj Gori vjeridba je zvanično objavljena u četvrtak, 8. aprila 1899. u *Glasi Crnogorca*. Radost je bila opšta, jer je prijestolonasljednik već imao nepunih 28 godina i od njega se očekivalo da se što prije oženi i zemlji podari nasljednika.“³

U knjizi *Memoari jedne njemačke princeze*, Juta opisuje porodična okupljanja, večere, uživanje u druženju s rođacima, koncerte i društvena događanja, bavljenje tenisom i golfom, jahanjem, vožnju rošuama itd. Istovremeno, daje detalje o vjeridbi i pripremama za put u Crnu Goru, oproštaju od roditelja, prelasku u pravoslavlje, dolasku u Crnu Goru, ceremoniji vjenčanja i dočeku naroda. Tu su i prvi utisci o Crnoj Gori, ljudima, običajima, princu Danilu, životu na Cetinju (poglavlja *Prvi utisci o Crnoj Gori*, *Zemlja, ljudi i crnogorska knjaževska kuća*, *Život na Cetinju*). Opisuje putovanja s princem Danilom, članovima crnogorske kraljevske porodice (poglavlje *Porodična događanja*).

Takođe, ona ukratko pruža presjek važnih događaja tog perioda, kao što su Balkanski ratovi, politička i društvena odigravanja, kao i posljednje godine prije Prvog svjetskog rata (*Balkanski rat*, *Posljednje godine prije svjetskog rata*). U epilogu je sadržan dio o Prvom svjetskom ratu i oproštaju od Crne Gore (*Rastanak od Crne Gore i kraj*). Memoari princeze Jute predstavljaju kombinaciju ličnih sjećanja, društvenih i kulturnih zapažanja, opisa života aristokratije, utisaka o Crnoj Gori i njenom narodu krajem XIX i početkom XX vijeka.

Juta je bila obrazovana aristokratkinja, navikla na život u visokim krugovima, s prefinjenim manirima, ozbiljnim osjećajem dužnosti i dubokim poštovanjem prema crnogorskoj dinastiji Petrović-Njegoš, posebno kralju Nikoli koji je za nju predstavljao autoritet. Bila je ambiciozna i puna života, otvorena za nove utiske. Njene memoare prožimaju znatiželja i duhovite reakcije na uslove koje je u Crnoj Gori zatekla – i pored toga što joj je smetala razlika u luksuzu i modernim standardima, pokazala je spremnost da se prilagodi (*Prvi utisci o Crnoj Gori*).

Ipak, brak s princem Danilom istovremeno je predstavljao lični, ali i

³ Dr Neda Donat: *Juta i zemlja crnih brda*, za izdavača: dr Anastazija Miranović, Narodni muzej Crne Gore/ JU muzeji i galerije Nikšić, II izdanje, Cetinje, 2019, str. 7.

državni savez – njihov odnos je bio civilizovan, ali bez potomstva. Nema skandala ili opisa otvorenih konflikata u memoarima jer se Juta trudila da predstavi život kompletne porodice Petrović s pijetetom i dostojanstvom. Pisanje memoara ukazuje na to da je bila senzibilna, sa željom da ostavi zapis o vremenu, ljudima koje je upoznavala i mjestima kroz koja je prolazila.

Njen svekar, kralj Nikola bio je poznat kao ambiciozan i ponosan vladar, veoma vezan za svoju porodicu. Kada je Juta stupila u crnogorsku dinastiju, dočekana je s pompom i velikim interesovanjem – ceremonija njenog dolaska i vjenčanja bila je događaj od državnog značaja. U memoarima, ona spominje da je Nikola u početku bio prilično oprezan i formalno rezervisan, ali s vremenom je pokazao prema njoj poštovanje i odanost kao članu kraljevske porodice.

Njen položaj kao strane princeze, rođene u sjevernoj Njemačkoj, donio joj je i izazove prilagođavanja novoj kulturi, jeziku, običajima, ispunjavanja protokola na dvoru. Kralj Nikola je želio da se ona integriše u njegovu brojnu porodicu na uspjo i funkcionalan način, ali je očigledno da su data očekivanja i pritisci bili veliki, a Crna Gora mala država s jakim osjećajem tradicije i nacionalnog identiteta.

Učestvovala je u društvenom životu Cetinja, ali najveći dio vremena provodila je baveći se raznim sportskim aktivnostima: rado je odlazila na kupanje u Ulcinj, gdje su Petrovići posjedovali kuću u mjestu Suka ili u njihov dvorac u Baru, kojemu je pripadalo veliko, ograđeno lovište od 118 hektara. Iako se kao djevojčica užasavala pucanja iz oružja, čak je napuštala pozorišne predstave prije nego bi na sceni bio ispaljen hitac, postala je strastven lovac i odličan strijelac. Streljaštvo je vježbala tako što bi kralj Nikola bacao u vazduh sirova jaja, a ona i njen djever Petar su ih gađali. S Danilom je takođe rado odlazila na pecanje. Bila je odlična jahačica, dobro je igrala tenis i golf. Tenis je igrala često, najčešće s članovima stranih poslanstava na Cetinju i sa njihovim suprugama. Na Cetinju za vrijeme kralja Nikole postojalo je desetak teniskih igrališta, a igralo se i u parovima. Princeza Juta bila je počasna predsjednica Golf kluba na Cetinju, tako da joj je pripala čast da izvede prvi udarac na turniru organizovanom 16. 7. 1906. godine. Klub je svečano otvoren 6. jula 1906. godine kao prvi ove vrste na Balkanu, o čemu je pisao i *Glas Crnogorca*. Štap kojim je knjaginja Juta – Milica izvela prvi udarac i danas se čuva kao dio privatne kolekcije predmeta u Muzeju kralja Nikole na Cetinju.

Tokom svojih posjeta zaovi Jeleni od Savoja, italijanskoj kraljici, koja je organizovala vožnju roľšuaama za svoje gošće u jednoj od sala Kvirinala – Juta je naučila da ih vozi. Povodom proglašenja Crne Gore kraljevinom 1910. godine, Danilo i Juta su u blizini svog dvorca napravili tzv. skejting podijum, okićen zastavicama država koje su imale diplomatske predstavnike u Crnoj

Gori. Bila je redovni posjetilac na filmskim projekcijama na Cetinju, a dio prikazivanih nijemih filmova poticao je upravo iz Njemačke. Princeza se bavila i slikanjem, sačuvano je njenih pet koloritnih akvarela.⁴

Za vrijeme Prvog balkanskog rata pokazala je veliku privrženost Crnoj Gori, time što se od samog početka danonoćno angažovala na pomaganju borcima i prispjelim ranjenicima, rizikujući život, jer su u Crnoj Gori izbile epidemije velikih boginja, tifusa i kolere. Plela je kape i šalove za vojnike na mašini za pletenje, od svojih sredstava je kupila šivaću mašinu cetinjskoj bolnici da bi mogli da šiju posteljine, obilazila je privremene bolnice i nabavljala sanitetski materijal iz Njemačke. U Njemačkoj je pokrenula akciju sakupljanja novca, a značajan novčani prilog dao je i njen otac, veliki vojvoda Adolf Fridrih od Meklenburg-Strelica.

Nakon Balkanskih ratova zbog nervne iscrpljenosti liječila se u Njemačkoj. Poslije atentata u Sarajevu na Franca Ferdinanda i njegovu suprugu Sofiju, vratila se s Danilom u Crnu Goru. Kad je izbio Prvi svjetski rat, ponovo su je zajedno napustili sredinom avgusta 1915. godine i više se nikada nijesu vratili. Njen život trajno su obilježile dvije velike tragedije. Godine 1908. s nepunih 20 godina umro je mlađi od dvojice njene braće – Karl Fric. Prema jednima umro je od posljedica dvoboja, braneći čast njihove sestre Mari koja je rodila vanbračno dijete, a prema drugima, od trovanja krvi. Jutin brat, veliki vojvoda Fridrih Adolf počinio je samoubistvo 1918. godine, a pitanje nasljednika u velikom vojvodstvu Meklenburg-Strelia nije regulisano sve do kraja monarhije.

Između dva svjetska rata boravila je sa suprugom Danilom u Francuskoj, u mjestu Kap Marten, gdje su živjeli u vili „Augusta“. Povremeno je odlazila u svoj rodni kraj, a posljednje dane provela je kod zaove Jelene Savojske. Umrla je u Rimu 1946. godine, gdje je i sahranjena, samo sedam godina nakon smrti supruga Danila, koji je umro 1939. godine u Beču.

U tekstovima i izložbama naglašeno je koliko su memoari značajni za pojašnjenje i osvjetljivanje načina na koji su Evropljanke – aristokratkinje doživljavale Crnu Goru, njene običaje, prirodu i društvene uslove krajem XIX i početkom XX vijeka. Literatura koju su o Crnoj Gori napisali stranci često je vrednovana kroz dragocjenu istorijsku perspektivu jer su oni bilježili različita iskustva u balkanskoj sredini datog vremena.

S druge strane, Jutina sjećanja su selektivna i podložna idealizaciji, što je tipično za memoare aristokratkinja tog doba, koji često balansiraju između narativa, opisa dužnosti, ličnih sjećanja i potrebe za prezentovanjem uglađenog dvorskog imidža. Juta je pisala iz perspektive određenog vremena i mjesta, nakon što je već iskusila brojne događaje, od kojih je najbolnji bio

⁴ Dragana Marković i Jelena Vujović: „Crnogorska priča njemačke princeze: život i djelo Milice Jute Petrović-Njogoš“, godišnjak *DG Jahrbuch*, Vol. 28, 2021, str. 343–354.

napuštanje Crne Gore. Kao takva, interpretacija događaja obojena je osjećajem nostalgije, idealizacije, pa i samocenzure. Ona je pružila prijateljski i dostojanstven prikaz sredine u koju je došla, pa je moguće da je izostavljala neprijatna ili kompromitujuća odigravanja, konflikte, porodične i društvene nesuglasice.

Iako je bilježila istorijske događaje kao što su Balkanski ratovi i Prvi svjetski rat, njena perspektiva je subjektivna i lična, što znači da u memoarima nema puno analiza uzroka i posljedica, već je mnogo više impresija i utisaka. U promocijama i prikazima knjige, stručnjaci su je ocijenili kao kapitalni kulturni projekat i značajan doprinos istorijskom poznavanju Crne Gore i dinastije Petrović-Njegoš. Takođe, organizovana je izložba pod nazivom „Juta i zemlja crnih brda“, koja je prikazivala lične predmete, haljine, dokumenta, fotografije iz života Jute – Milice. Objavljivanje ove knjige praćeno je trojezičnim katalogom na crnogorskom, engleskom i njemačkom jeziku, uz veliki kulturni i nostalgični značaj za domaću publiku, što ukazuje na percepciju ovih memoara više kao spomeničkog i simboličkog, nego isključivo istoriografskog dokumenta. „Memoari se završavaju opisom njenog i Danilovog turbulentnog odlaska u egzil, u ljeto 1915. godine, nakon čega su se nastanili na francuskoj rivijeri u vili Augusta, u mjestu Kap Marten“, navodi Nada Donat u pogovoru ovom izdanju. „Početkom 1916. godine Juti i Danilu su se u egzilu priključili kralj Nikola i kraljica Milena, s ćerkama Vjerom i Ksenijom. Juta je memoare pisala u zrelih godinama, pretpostavljamo da je imala oko 40 godina kad ih je počela pisati. Tada je imala već dovoljno životnog iskustva da procijeni ljude, a određene događaje koje je opisala mogla je sagledati sa izvjesne vremenske distance, ali čak i u toj situaciji nije izgubila vjeru u ljude. Čini se da je princeza Juta željela da u ljudima vidi samo ono dobro, u svojim memoarima ona nikome ništa ne prebacuje, ne zamjera, nije zloпамtilo.“⁵

U vrijeme vjeridbe i vjenčanja s prijestolonasljednikom Danilom (1899), novine u Nemačkoj i na Balkanu pisale su o Jutinom nordijskom i aristokratskom izgledu – bila je visoka, svijetle puti, skladnih crta lica. Na fotografijama i portretima djeluje dostojanstveno, često s ozbiljnim izrazom, što je odgovaralo dvorskoj etikeciji tog vremena. I u memoarima i u prikazima izložbe, naglašeno je da je imala eleganciju, mirnoću i aristokratsku hladnoću koja je imponovala, ali je mogla djelovati i rezervisano u poređenju s toplinom i neposrednošću crnogorskog naroda.

„Nikada neću zaboraviti uzbuđenja tih dana“, plemkinja Juta završava svoje memoare, „Bilo je to uzbuđenje duša, vječno ulaženje i izlaženje per-

⁵ Nada Donat: *Pogovor*, pogovor knjizi Milice Jute Petrović-Njegoš: *Memoari jedne njemačke princeze*, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti / Narodni muzej Crne Gore, Podgorica, 2019, str. 202.

janika, lupanje vrata, čitanje depeša i novina od strane sekretara i ađutanata, koje je čovjek morao da trpi kada bi uveče poslije večere, nakon bogatog radnog dana želio mir i prijatno skretanje od sumornih, brižnih misli. Jadni moji svekar i svekrva bili su za žaljenje, pognuti od starosti, u ovakvoj veoma tužnoj situaciji, u egzilu – kako me boljelo srce što sam ih ponovo vidjela u takvom stanju! Gdje su nestale one bezbrižne, zlatne crnogorske godine, što je bilo sa svim nama odanim ljudima, što je bilo s kućom i posjedima? Ova teška pitanja mučila su me danonoćno, ne dajući mi mira. Kako su tegobna i mračna bila vremena i kakav će biti kraj? Ovdje završavam svoje zabilješke. Neka Bog čuva moju dragu Crnu Goru!“⁶

Na izložbi u Biljardi prikazane su Jutine haljine, lični predmeti i fotografije. Posebno su naglašene njene humanitarne aktivnosti u vrijeme Balkanskih ratova – prikupljanje sredstava za medicinsku pomoć, obilazak bolesnika koji su bili zaraženi tifusom i njeno angažovanje kao bolničarke. Ovi memoari predstavljaju dokument kroz koji su kombinovane lične uspomene, s naglaskom na dostojanstveno predstavljanje same autorke, njene njemačke porodice i za nju novog balkanskog ambijenta.

Literatura

Primarna

- Petrović-Njegoš, Juta Milica (2019). *Memoari jedne njemačke princeze*. Podgorica: Crnogorska akademija nauka i umjetnosti / Narodni muzej Crne Gore.

Sekundarna

- Donat, Nada (2019). *Juta i zemlja crnih brda*, za izdavača: dr Anastazija Miranović. Cetinje: Narodni muzej Crne Gore/ JU muzeji i galerije Nikšić, II izdanje.
- Marković, Dragana i Vujović, Jelena (2021). „Crnogorska priča njemačke princeze: život i djelo Milice Jute Petrović-Njegoš“, godišnjak *DG Jahrbuch*, Vol. 28.
- Marušić, Stana (2019). *Juta i zemlja crnih brda*, za izdavača: dr Anastazija Miranović. Cetinje: Narodni muzej Crne Gore/ JU muzeji i galerije Nikšić, II izdanje.
- Petrović, Mihailo (2001). *Iz mojih memoara*. Cetinje: Svetigora.

⁶ Milica Juta Petrović-Njegoš: *Memoari jedne njemačke princeze*, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti / Narodni muzej Crne Gore, Podgorica, 2019, str. 200.

Sofija KALEZIĆ

**MEMOIRS OF JUTTA OF MECKLENBURG-STRELITZ
PETROVIĆ-NJEGOŠ**

Jutta von Mecklenburg-Strelitz (German: Jutta von Mecklenburg-Strelitz; Neustrelitz, 1880 – Rome, 1946), or Milica after converting to Orthodoxy, was the wife of the Montenegrin Crown Prince Danilo Petrović-Njegoš, son of King Nicholas I of Montenegro and Queen Milena Vukotić. Their marriage initially faced considerable disapproval because she was a Catholic (Anglican). However, after converting to Orthodoxy and taking the name Milica, the marriage was approved by the Church.

When newspapers in Mecklenburg-Strelitz announced in April 1899 the engagement of Princess Jutta to Crown Prince Danilo, the citizens reacted with both joy and curiosity. In northern Germany, almost nothing was known about the groom or the bride's future homeland. Therefore, in July 1899, the newspaper *Mecklenburg-Strelitzsche Landeszeitung*, in a supplement published on the occasion of the wedding of the crown princely couple, reported on a wild mountainous land located off the main military routes. The last Russo-Turkish War and a toast by Tsar Alexander III of Russia suddenly brought Montenegro and Prince Nikola into the spotlight.

In her study *Memoirs of Jutta of Mecklenburg-Strelitz Petrović-Njegoš*, Prof. Dr. Sofija Kalezić analyzes the themes of the book *Memoirs of a German Princess*, published by the Montenegrin Academy of Sciences and Arts and the National Museum of Montenegro in Podgorica in 2019.

Keywords: *heritage, wealth, marriage, Montenegro, Crown Prince Danilo, exile, death*